މިނިސްޓްރީ އޮފް އިސްލާމިކް އެފެއާޒް
މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ

٢٦ رَبِيْعُ الْآخِر ١٤٤٥ (10 ނޮވެންބަރު 2023) ވާ ހުކުރު ދުވަހުގެ ހުތުބާ

ސަލާމަތްވެގެންވާ ހިތް

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ، خَلَقَ آدَمَ وَعَلَّمَهُ الْأَسْمَاءَ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ، وَيَهْدِيْ مَنْ يَشَاءُ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ نَزَّلَ الْقُرْآنَ لِمَا فِي الصُّدُوْرِ شِفَاءً، وَأَشْهَدُ أَن لَّا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ، لَيْسَ لَهُ أَنْدَادٌ وَلَا أَشْبَاهٌ وَلَا شُرَكَاءُ. وأَشْهَدُ أَنَّ سَيِّدَنَا مُحَمَّدًا خَاتِمُ الرُّسُلِ وَالْأَنْبِيَاءِ، اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَيْهِ، وَعَلَى آلِهِ وَصَحَابَتِهِ الْأَجِلَّاءِ، وَ عَلَى السَّائِرِيْنَ عَلَى دَرْبِهِ، وَالدَّاعِيْنَ بِدَعْوَتِهِ إِلَى يَوْمِ الدِّيْنِ، أَمَّا بَعْدُ: فَيَا عِبَادَ اللهِ! أُوْصِيْكُمْ وَنَفْسِيْ بِتَقْوَى اللهِ، قَالَ جَلَّ فِيْ عُلَاهُ: ﴿وَهَٰذَا كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ مُبَارَكٌ فَٱتَّبِعُوهُ وَٱتَّقُواْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾[1]

ޙަމްދު ހުރީ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެ އާދަމުގެފާނަށް ހެއްދެވި އެކަލޭގެފާނަށް ހުރިހާ އެއްޗެއް އުނގަންނަވައި ދެއްވިއެވެ. ތަޢުރީފާއި ސަނާ ހުރީ މާތް الله އަށެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅާއެކު މީހަކު މަގު ފުރައްދަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅާއެކު މީހަކަށް ތެދު މަގު ދައްކަވައެވެ. ޙަމްދު ހުރީ ހިތްތަކުގައިވާ ބަލިތަކަށް ޝިފާއެއްކަމުގައި ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވި މާތް الله އަށެވެ. މާތް الله ފިޔަވައި ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަމެއް ވެވޭ އެހެން އިލާހަކު ނުވާކަމަށާއި، އެކަލާނގެއަށް ބައިވެރިއަކު ނުވާކަމަށް އަޅު

---

[1] - سورة الأنعام: ١٥٥

ހެކިވަމެވެ. އަޅުގަނޑުގެ ސާހިބާ މުޙައްމަދުގެފާނަކީ، އެކަލާނގެ އަޅާކަމާއި، އެންމެ ފަހުގެ ނަބިއްޔާ ކަމަށް އަޅު ހެކިވަމެވެ. ހައްދަވައި ބޮޑުކުރެއްވި ރަސްކަލާނގޭ! މުޙައްމަދުގެފާނުގެ މައްޗަށް ސަލަވާތާއި، ސަލާމާއި، ބަރަކާތް ލައްވާނދޭވެ! މި ސަލަވާތާއި، ސަލާމާއި، ބަރަކާތްތަކުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުވަންތައިން، އަސްޙާބުބޭކަލުންނާއި، އެބޭކަލުންނަށް ހެޔޮގޮތުގައި ތަބާވި އަޅުގަނޑުމެން ޝާމިލު ކުރައްވާނދޭވެ! އާމީން!

އެހެންކަމުން ދަންނާށެވެ! މާތް ﷲ ގެ އަޅުތަކުންނޭވެ! ތިޔަ އަޅުގަނޑުމެންނާއި، އަޅުގަނޑުގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް، މާތް ﷲ އަށް ބިރުވެތިވެ تَقْوَى ވެރިވުމަށް ނަސޭހަތްތެރިވެ ވަސިއްޔަތް ކުރަމެވެ. މާތް ﷲ وَحِيْ ކުރައްވާފައިވާ ބަސްފުޅެއްގެ މާނަގައި ވެއެވެ. "މި قُرْآن އަކީ، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި، ބަރަކާތްތެރި ފޮތެކެވެ. ފަހެ، ތިޔަ ބައިމީހުން، އެފޮތަށް تَبَعَ ވާށެވެ! އަދި ތިޔަ ބައިމީހުން تَقْوَى ވެރިވާށެވެ! (އެއީ) ތިޔަ ބައިމީހުންނަށް رَحْمَة ލެއްވުމަށްޓަކައެވެ."[2]

މުސްލިމު އަޚުންނޭވެ! މާތް ﷲ އިންސާނާ ހައްދަވާފައިވަނީ، މާއްދީ ހަށިގަނޑާއި، ރޫޙާނީ ފުރާނައަކާ އެކުގައެވެ. އިންސާނާއަށް މި ޙަޔާތުގައި އޭނާގެ ދައުރު ފުރިހަމައަށް އަދާކުރެވޭނީ، ރޫޙާނީ ބަދަން އިސްލާޙުކުރުން، އެ ބައި ފުރިހަމަ ކޮށްގެންނެވެ. އެކަމުގެ މަރުކަޒަކީ އޭނާގެ ހިތެވެ. އޭނާއަށް ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ސަލާމަތްކަމާއި، އަމާންކަން ލިބޭނީ، މި ހިތް ރަނގަޅު ހުރުމުން މިންވަރަކުންނެވެ. މާތް ﷲ وَحِيْ ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ﴿يَوْمَ لَا يَنفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ * إِلَّا مَنْ أَتَى ٱللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾[3] މާނައީ: "އެދުވަހަކީ، މުދަލަކުން ވިޔަސް، އަދި ދަރިންނަކުން ވިޔަސް، މަންފާއެއް ނުކުރާނެ ދުވަހެވެ. ސަލާމަތްވެގެންވާ ހިތަކާއިގެން ﷲ ގެ

---

[2] - سورة الأنعام: ١٥٥

[3] - الشعراء: ٨٨ - ٨٩

حَضْرَةَ ށް އައި މީހަކަށް މެނުވީއެވެ." އެހެންކަމުން އީމާންކަމުން ފުރިގެންވާ ހިތަކަށް މެނުވީ، މި ދުނިޔޭގައި ރަނގަޅު ބަރަކާތެއް ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި އާޚިރަތް ދުވަހުން ދަރުމަވެރި މަޤާމެއް ވެސް ނުލިބޭނެއެވެ. ކުރުދާއި، ފާސިދުކަމުން ފުރިފައިވާ ހިތުގެ ވެރިޔާއަށް ލިބޭނީ اللهގެ ކޯފާއާއި މީސްތަކުންގެ ރުޅިވެރިކަމެވެ.

މުސްލިމް އަޚުންނޭވެ! اللهގެ ޤުރްއާން ބަޔާންކުރާ ހިތްތަކުގެ ބާވަތްތަކުން ކުރެއްވުމުގައި ވެއެވެ. އެއް ބާވަތަކީ، ސަލާމަތްކަމުންވާ ހިތެވެ. އޭގެ މާނައަކީ، އެ ހިތުގައި ކުފުރުގެ އެއްވެސް ޝާއިބާއެއް ނެތް، ނިފާޤުގެ އެއްވެސް އަސަރެއް ނެތް، ޝަހުވަތްތަކާއި، ޝުބުހާތްތަކުން ސަލާމަތްވެފައިވާ ހިތެވެ. އަނެއް ހިތަކީ ވަރަށް ބަލިވެފައިވާ ހިތެވެ، މާތް الله وَحِيْ ކުރައްވާފައިވާ ބަސްފުޅުތަކުގެ މާނަގައި ވެއެވެ. "ސަލާމަތްވެގެންވާ ހިތަކާއިގެން اللهގެ حَضْرَةَ އަށް އައި މީހަކަށް މެނުވީއެވެ."[4] اللهގެ خَلِيْلُ، إِبْرَاهِيْم عَلَيْهِ السَّلَام، اللهގެ ހަޟްރަތަށް ކުރިމަތިލެއްވީ ޙާޟިރުވީ މި ފަދަ ހިތަކާއިގެންނެވެ.

މުސްލިމް އަޚުންނޭވެ! ހިތްތަކުގެ އަނެއް ބާވަތަކީ، الله އަށް ކާފިރުވުން، اللهގެ ބަސްފުޅުތަކަށް އުރެދުމުގެ ސަބަބުން ކަޅުވި ހިތެވެ. މާތް الله وَحِيْ ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ﴿فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَٰقَهُمْ وَكُفْرِهِم بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَقَتْلِهِمُ ٱلْأَنۢبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌۢ ۚ بَلْ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا﴾[5] މާނައީ: "ފަހެ، އެއުރެންގެ عَهْدُ ރޫޅާލުމާއި، އަދި އެއުރެން اللهގެ آية ތަކަށް كَافِرُ ވު، އަދި حَقُّ އަކާ ނުލައި ނަބީބޭކަލުން قَتْلُ ކުރުން، އަދި ތިމަންމެންގެ ހިތްތަކަކީ ބަންދުވެފައިވާ ހިތްތަކެކޭ ބުނި ބުނުމުގެ ސަބަބުން، (ދިމަން ބަސްތަކާގެ އެއުރެންނަށް لَعْنَة ލެއްވީމެވެ.) އަދި ކުޑަކޮށް! އެއުރެން كَافِرُ ވުމުގެ

---

[4] - سورة الشعراء: ٨٩

[5] - سورة النساء: ١٥٥

ސަބަބުން އެ ހިތްތަކުގައި الله ސިއްކަ ޖެއްސަވާފައި ވެއެވެ. ފަހެ، އެއުރެންކުރެ މަދުބަޔަކު މެނުވީ إِيْمَان އެއް ނުވާނެއެވެ."

މުސްލިމް އަޚުންނޭވެ! ހިތްތަކުގެ އަނެއް ބާވަތަކީ، ބަލިމަޑުކަމުގެ ބާވަތުގައިވާ ހިތެވެ. އެއީ އީމާންކަންމަތީ ސާބިތުވެ ނޯވެވި، މުނާފިޤުކަން އެ ހިތުގައި އެނބުރޭ ހިތެވެ. މުސްފަތެއްގައި ކުޑަކަ މި ބިންކޮޅުގައި، އީމާންކަމުގެ ގަސް އިންދައި، މަތިވެރި އަޚްލާޤުގެ ކާދުން އެ ގަހަށް ކާންދީ، އިޚްލާޞްތެރިކަމުގެ ފެންދީ ހައްދައިދިނުމަ، އެގަހުގައި އަގާ މޭވާ ފޮނިވާނެއެވެ. ބަސްތަކާއި، ޢަމަލުތައް ރިވެތިވާނެއެވެ. މިއާ ޚިލާފަށް އެ ބިމުގައި ކުފުރުގެ ގަސް އިންދައި، އުރެދުންތެރިކަމުގެ ފެނުން ފެންދީފިނަމަ، އެ ގަހުގައި އަރާ މޭވާއަކީ، ނުބައި ޢަމަލުތަކެވެ. އެ ގަސް ވާނީ ޖަހަންނަމައިގެ ދަރަކަށެވެ. މި ދަރުން އެންމެ ފުރަތަމަ އަނދައިގެން ދާނީ މި ގަސް އިންދި މީހާގެ އަތެވެ. ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘް ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. (أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً، إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ)[6] ވަނީ: "ފަހެ ދަންނައެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ހަށިގަނޑުގައި މަސްކޮޅެއް ވެއެވެ. މި މަސްކޮޅު ރަނގަޅު ވެއްޖެނަމަ މުޅި ހަށިގަނޑު ރަނގަޅު ވެދެއެވެ. އަދި މި މަސްކޮޅު ފާސިދު ވެއްޖެނަމަ މުޅި ހަށިގަނޑު ފާސިދު ވެދެއެވެ. ދަންނާށެވެ! އެއީ ހިތެވެ."

މުސްލިމް އަޚުންނޭވެ! ޢަރަބި ބަހުން ހިތަށް ކިޔަނީ اَلْقَلْبُ އެވެ. އޭގެ މާނަ އަކީ ފުރޮޅުމެވެ. ހިތަށް އެނަން ކިޔަނީ އޭގެ ފުރޮޅުން ގިނަކަމުންނެވެ. އޭގެ ޙާލަތު ބަދަލުވާ އަވަސްކަމުންނެވެ. މިގޮތުން، މި ހިތް ރައްކާތެރި ކުރުމަށް ވަރަށް އިސްކަންދޭން ޖެހޭނެއެވެ. ކޮންމެ އިންސާނަކު ވެސް، އޭނާގެ ނިމުން ހުރީ ޢަމަލުތަކުން ނިންމައިލެވޭ ގޮތަކަށް މަސައްކަތު ކުރަން ވާނެއެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ އެންމެ ގިނައިން ކުރެއްވި އެއް ދުޢާފުޅަކީ،

---

[6] متفق عليه

(اَللّٰهُمَّ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوْبِ، ثَبِّتْ قَلْبِيْ عَلَى دِيْنِكَ)[7] މާނައީ: "ހިތްތައް ފުރޮޅުއްވާ ރަސްކަލާނގޯ! އިބަރަސްކަލާނގެ ދީނުގެ މަތީގައި މިއަޅާގެ ހިތްޖުގު ސާބިތުކޮށް ދެއްވާނދޭވެ!"

މުސްލިމު އަޚުންނޭވެ! الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި، މަތިވެރި މަޤާމު ލިބިދެއްވަނީ، ބާޠިނު ޢަމަލުތަކެވެ. ޙަދީޘްގައި ރަސޫލާ ﷺ ބަޔާންކުރައްވާފައި ވެއެވެ. (إِنَّ اللهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُوَرِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ، وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوْبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ)[8] މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން الله ތިޔަބައިމީހުންގެ ބޭރުސޫރަތަކަށް އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލަކަށް ބައްލަވައި ވޮޑިގެން ނުގަންނަވަމެވެ. އެކަމަކު އެކަލާނގެ ބައްލަވައި ވޮޑިގަންނަވަނީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކަށާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތަކަށެވެ."

މުސްލިމު އަޚުންނޭވެ! މާތް الله ރުހުން ލެއްވި ޠަލްޙާ ބިން ޢުބައިދު الله ގެފާނަށް ކަޅު އަނދިރި ރެއެއްގައި، ޢުމަރުގެފާނު ގެއަކަށް ވަދެވަޑައިގެން، އެ ގެއިން ނުކުމެ ވަޑައިގެން ތަން ފެނިވަޑައިގަތެވެ. ހެނދުނު ވުމުން ޠަލްޙާގެފާނު، އެ ރޭ އެ ގެއަށް ވަޑައިގަތީ ކީއްކުރައްވަންކަން ބަލައިލެއްވުމަށް، އެ ގެއަށް ވަޑައިގަތެވެ. އެ ގެއިން އެކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގަތީ ލޯ ނުފެންނަ، ފައިން ހިނގާނުލެވޭ މުސްކުޅި އަންހެނެކެވެ. އެ އަންހެނާއާ ޠަލްޙާގެފާނު ސުވާލު ކުރެއްވުމުން، ދެންނެވިއެވެ. އެ މީހާ އަންނަނީ، އަހަރެންނަށް ބޭނުންވާ ކަންތައްތައް ކޮށްދެއެވެ. ކާއެއްޗެހި ގެނެސްދީ، މި ތަން ސާފުކޮށްދީ، ކުނި އުކާލައިދެއެވެ. އޭނާ އެކަންކަމަކީ އަހަރެންނަކީ ކަނޑައެޅިގެން މިހާ ދުވަސް ވެއްޖެއެވެ. އިނދުން ޠަލްޙާގެފާނުން އެކަމާގުޅޭގޮތުން އަމިއްލަ ނަފްސަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ތިބާގެ ހަލާކު ހުންނޭވެ! ޢުމަރުގެފާނުގެ ޢައިބުތަކަށް މިބާ ފަހަތުން ހައްޓަތޯ؟[9]

---

[7] – أخرجه البخاري في الأدب المفرد (٦٨٣) واللفظ له، والترمذي في سننه (٢١٤٠) وابن ماجه في سننه (٣٨٣٤) وأحمد في مسند (١٢١٠٧).

[8] – أخرجه مسلم في صحيحه (٢٥٦٤).

[9] – حلية الأولياء.

މުސްލިމް އަޚުންނޭވެ! އިސްލާމީ މަތިވެރި އަޚްލާޤަކީ މިއީއެވެ. މި އަޚްލާޤާއި އީމާންކަމުން ބަރުވާ ހިތްތަކަކީ، މި ބިންމަތީގައި ނަސީބު ވެރިންނެވެ. އެއީ އާޚިރަތުގެ ކާމިޔާބުވެރިންނެވެ. އެމީހުންނަކީ އިސްލާމް ދީން ތަޢުލީމު ކިޔާ ހެޔޮ ނަމޫނާތަކެވެ. ޞަޙާބީ ރަސޫލާ ﷺ އަށް ދަންނަވުނެވެ. އެންމެ މާތް މީހަކީ ކާކުތޯއެވެ؟ ޖަވާބު ދެއްވިއެވެ. (كُلُّ مَخْمُوْمِ الْقَلْبِ صَدُوْقِ اللِّسَانِ) މާނައީ: "އެއީ ހިތް ޠާހިރު، ދޫ ތެދުވެރި ކޮންމެ މީހެކެވެ." އެބޭކަލުން ދަންނަވިއެވެ. ދޫގެ ތެދުވެރިކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގޭއެވެ. އެހެނަސް ހިތުގެ ޠާހިރު ކަމަކީ ކޮބައި ކަމެއް ނޭނގެއެވެ. އެއީ ކޮން އެއްޗެއްތޯއެވެ؟ ޖަވާބު ދެއްވިއެވެ. (هُوَ التَّقِيُّ النَّقِيُّ، لَا إِثْمَ فِيْهِ، وَلَا بَغْيَ، وَلَا غِلَّ، وَلَا حَسَدَ)[10] މާނައީ: "އެއީ ﷲ ދެކެ ބިރުގަންނަ، ހިތް ސާފު، އެއްވެސް ނުބައި ކުށެއް ނެތް، އަނިޔާވެރި ވުމެއް ނެތް، ބައްދުން އެއްބާރުވުމެއް ނެތް، ކީނެއް ނެތް، ހަސަދަވެރިކަމެއް ނެތް ހިތެވެ." މިއީ އެތެރެއާއި ބޭރުން އެއްގޮތް ކަމެވެ. މިއީ އިޚްލާޞްކަމާއި ހަމަހަމަ އެއްގޮތް ކަމެވެ. މިއީ މި ޒަމާނުގެ ބިންމަތީގައި ހިނގާބިނގާވާ އުޅޭ، ސިފަވެރިވާ އަޚުލާޤުވެރިންނެވެ.

މުސްލިމް އަޚުންނޭވެ! އިންސާނާގެ ހެޔޮކަމުގެ މަރުކަޒަކީ ހިތެވެ. ﷲ تَعَالَى ބައްލަވައި ވޮޑިގަންނަވާ ތަނަކީ ހިތެވެ. ތަޤްވާ ލިބޭން އޮތީ ހިތުގެ ރަނގަޅުކަމާއި، ނިޔަތްޕާކުކަމުގެ މައްޗަށެވެ. އެހެންކަމުން ކޮންމެ އިންސާނަކުވެސް އާދާގެ ހިތް ރަނގަޅުކޮށް، އިސްލާހު ކުރުމަށާއި، ހޯދާ އަމަލު ކުރުމަށްޓަކައި ދުވަހުން ދުވަހަށް މަސައްކަތް ކުރަން ވާނެއެވެ. މި ހިތް އިސްލާހު ކުރަންވީ، އޭގެ ދުނިޔާއާއި، އާޚިރަތުގެ ކާމިޔާބު މަގުގައި ކަމަށްޓަކައި އެއްގޮތަށެވެ. މި މަސައްކަތަކީ ބިނާވެފައިވަނީ އަންނަނިވި ކަންކަމުގެ މަތީގައެވެ. ފުރަތަމަ ކަމަކީ ފިޔަވަ ފަސޭހަކަމުން މި ހިތް ޢިޚްލާޞްތެރިކޮށްގެން ރަނގަޅުކުރުމެވެ. ﷲ އަށް އިޚްލާޞްވުމުން މި ހިތް ރައްކާތެރި ކުރުމެވެ. ތަޤްވާގައި މި ހިތް ދަމަހައްޓާށެވެ. ދުރުވަހަކަތަކާ،

---

[10] - الترغيب والترهيب ٤/٣٣

ދުނިޔެއަކީ، އާޚިރަތަށްޓަކައި މާތް الله ތައްޔާރުކުރައްވާ ވަސީލަތެއް ކަމަށް ދަނެމުވެ. ދުނިޔެއަށް ހެއްލުންތެރި ނުވެމުވެ. މާތް الله وَحِيْ ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ۗ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۖ فَمَن زُحْزِحَ عَنِ ٱلنَّارِ وَأُدْخِلَ ٱلْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ ۗ وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ إِلَّا مَتَٰعُ ٱلْغُرُورِ﴾[11] މާނައީ: "ކޮންމެ نفس އަކުވެސް، މަރުގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާނޭ އެއްޗެކެވެ. އަދި، (ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ عَمَلُ ތަކަށް) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފުރިހަމަކޮށް ޖަޒާ ދެއްވާނެކަން ކަށަވަރީ، قِيامَة ދުވަހުންނެވެ. ފަހެ، ނަރަކައިން އެއްކިބާކުރައްވައި، ސުވަރުގެއަށް ވައްދަވާ މީހާ (ކަންނާނެވެ!) ފަހެ، އޭނާއަކީ نَصِيبُ ލިބިގެންފިކަން ކަށަވަރެވެ. ކާމިޔާބުކަމުގެ ވަގުތީ އުފަލެއް ދޭ އެއްޗެއްކަމުގައި މެނުވީ، ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ނުވެއެވެ."

މުސްލިމު އަޚުންނޭވެ! މިންވަރަ ކަމަކީ، ހިތް ގައުލިހަ ނުދިނުމަށްޓަކައި އިހުމަން ޤަނާޢަތް އެއީ ފުރިހަމަ [illegible] ދިނުމެވެ. އެއީ الله ހަނދުމަ ކުރުމަށް [illegible] ދިރިއުޅުމެވެ. الله އަށް ތަބާވެ، [illegible]، އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކުރުމެވެ. މާތް الله وَحِيْ ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. ﴿أَفَمَن شَرَحَ ٱللَّهُ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَٰمِ فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ مِّن رَّبِّهِۦ ۚ فَوَيْلٌ لِّلْقَٰسِيَةِ قُلُوبُهُم مِّن ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ﴾[12] މާނައީ: "ފަހެ، إِسْلَامْ دِيْن އަށް އޭނާގެ ހިތް ތަނަވަސްކޮށްދެއްވި [illegible] ވެރިރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ން ނޫރެއް ލިބިގެންވާމީހާ (އެހެންމީހާ އެއްވަރު ވޭތޯ؟) ފަހެ، الله ހަނދާންކުރުމުން [illegible]،

---

[11] - سورة آل عمران: ١٨٥

[12] - سورة الزمر: ٢٢

އެއުރެންގެ ހިތްތަކަށް ހަރުކަށިވެފައިވާ މީހުންނަށް ހަލާކު ހުށްޓެވެ. އެއުރެން ވަނީ، ފާޅުވެގެންވާ މަގު ފުރެދުމެއްގައެވެ."

މުސްލިމް އަޚުންނޭވެ! މާތް الله ރަޙްމަތް ލެއްވި ޝައިޚުލްއިސްލާމް، އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި، ދުޢާ ކުރުމާއި ޛިކްރު ކުރުމާއި، ނަމާދު ކުރުމާއި، الله ގެ ޤުދުރަތާމެދު ފިކުރު ކުރުމާއި، ހިތާއެކު ވަގުތުކޮޅެއް ހޭދަ ކުރަން ވާނެއެވެ. އޭރުން ތިބާއަށް الله ގެ މަދަދާއި އެހީތެރިކަން ލިބޭނެއެވެ.[13] މާތް الله ރަޙްމަތް ލެއްވި ސުފްޔާން ބުން ޢުޔައިނާ ވިދާޅުވިއެވެ. "ދުޢާ ކުރާ ކަންތަކާއި، ވަންހަނާ ކުރާ ކަންތައް އެއްގޮތްވުމަކީ، ޢަދްލުވެރި ކަމެވެ. ދުޢާ ކުރާ ކަންތަކަށްވުރެ، ވަންހަނާ ކުރާ ކަންތައް އިތުރު ވެއްޖެނަމަ އެއީ މާތްކަމެވެ. ވަންހަނާ ކުރާ ކަންތަކަށްވުރެ، ދުޢާ ކުރާ ކަންތައް އިތުރު ވެއްޖެނަމަ އެއީ އަނިޔާވެރިކަމެވެ."[14] ހައްދަވައި ބެލެހެއްޓެވި ރަސްކަލާނގެ! ސަލާމަތުވެގެންވާ ހިތަކާއިގެން، މަޙްޝަރު ދުވަހު ކާމިޔާބު ބަޔަކު ކަމުގައި އަހަރެމެން ލައްވަވަނދޭވެ! އާމީން!

أَقُوْلُ قَوْلِيْ هَـٰذَا، وَأَسْتَغْفِرُ اللهَ الْعَظِيْمَ لِيْ وَلَكُمْ، وَلِجَمِيْعِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُسْلِمِيْنَ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ فَاسْتَغْفِرُوْهُ، إِنَّهُ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ. وَادْعُوْهُ يَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الْكَرِيْمُ.

****

ދެވަނަ خُطْبَة

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ، يَسْمَعُ دُعَاءَ الْخَلَائِقِ وَيُجِيْبُ، نَحْمَدُهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، وَأَشْهَدُ أَن لَّا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ سَيِّدَنَا وَحَبِيْبَنَا وَشَفِيْعَنَا مُحَمَّدًا عَبْدُ اللهِ وَرَسُوْلُهُ. اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَيْهِ، وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ،

---

[13] - مجموع الفتاوى لابن تيتمية

[14] - صفوة الصفوة لابن الجوزي

وَمَنْ سَارَ عَلَى نَهْجِهِ، وَتَمَسَّكَ بِسُنَّتِهِ، وَاقْتَدَى بِهَدْيِهِ، وَاتَّبَعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّيْنِ. وَعَنَّا مَعَهُمْ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِيْنَ. قَالَ اللهُ تَعَالَى: ﴿ هَٰذَا ذِكْرٌ ۚ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَـَٔابٍ * جَنَّٰتِ عَدْنٍ مُّفَتَّحَةً لَّهُمُ ٱلْأَبْوَٰبُ ﴾[15]

ޙަމްދު ހުރީ ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ދުޢާ އަޑުއައްސަވައި އިޖާބަ ދެއްވައެވެ. މާތް الله ފިޔަވައި ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަން ވާ އެހެން އިލާހަކު ނުވާކަމަށާއި، އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަ ކަމަށާއި، އެކަލާނގެއަށް ބައިވެރިއަކު ނުވާ ކަމަށް، އަޅު ހެކިވަމެވެ. އަހަރެމެންގެ ސައްޔިދާ، މުޙައްމަދުގެފާނަކީ الله ގެ އަޅާ ކަމަށާއި ރަސޫލާ ކަމަށް އަޅު ހެކިވަމެވެ. ހެއްދެވި ބާރުވެރި ރަސްކަލާނގޭ! އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އާލުންނަށާއި، އަސްޙާބުބޭކަލުންގެ މައްޗަށް ސަލަވާތާއި، ސަލާމާއި، ބަރަކާތް ލައްވާނދޭވެ! މި ސަލަވާތާއި، ސަލާމާއި، ބަރަކާތްތަކާއި، ޤިޔާމަތާ ހަމައަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތުގައި ހިފަހައްޓައިގެން ތިބި އެންމެ ބޭކަލުން ޝާމިލު ކުރައްވާނދޭވެ! އެންމެ އޯގާވަންތަ ރަސްކަލާނގޭ! އަހަރެމެން އެބޭކަލުންގެ ތެރޭގައި ލައްވާނދޭވެ!

މުސްލިމު އަޚުންނޭވެ! އަހަރުމެންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކާއި ތިޔަ އެންމެހަކަލުންނަށް މާތް الله އަށް تقوى ވެރިވުމަށް ވަޞިއްޔަތް ކުރަމެވެ. މާތް الله އަންގަވާފައިވާ ފަދައިން ކާމިޔާބު ލިބިގެންވާ ބަޔަކީ އެއީ އެވެ. އެކަލާނގެ وَحِيْ ކުރެއްވާފައިވާ ބަސްފުޅެއްގެ މާނަގައި ވެއެވެ. "މިއީ ރިވެތި ހަނދާން ކުރުވުމެކާއި، ޝަރަފުވެރިކަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، تقوى ވެރިންނަށް އެނބުރި ދަނިވި ރިވެތި ތަނެއް ވެއެވެ. (އެއީ) އޭގެ ދޮރުތައް އެއުރެންނަށްޓަކައި ހުޅުވިފައިވާ عَدْن އޭ ކިޔުން ސުވަރުގެތަކެވެ."[16]

---

15 - سورة ص : ٤٩-٥٠

16 - سورة ص : ٤٩-٥٠

މުސްލިމް އަޚުންނޭވެ! މިބާގެ ހިތް ސަލާމަތްވެގެންވާ އެއްޗަކަށް ހެދޭނީ، އެ ހިތް ޝިރުކުން ޚާލިޞު ކޮށްގެންނާއި، ބިދުޢަތުތަކުން އެ ހިތް ސަލާމަތް ކޮށްގެންނާއި، ނަފްރަތްތެރިކަމުން އެ ހިތް ސަލާމަތް ކޮށްގެންނާއި، ޝަހްވަތްތަކާ ދުރުހެލި ކޮށްގެންނާއި، އިޚްލާޞްތެރިކަން ނައްތައިލާ ހަވާނަފްސުން އެ ހިތް ސަލާމަތް ކޮށްގެންނެވެ.

މުސްލިމް އަޚުންނޭވެ! އަހަރެމެންގެ ލޯބިވެތި ރަސޫލާ ﷺ އަށް ޞަލަވާތް ކިޔަވާށެވެ! މާތް الله ވަނީ އެކަމަށް އަމުރު ކުރައްވާފައެވެ. އެކަލާނގެ وَحِيْ ކުރެއްވުމުގައި ވެއެވެ. ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ وَمَلَٰٓئِكَتَهُۥ يُصَلُّونَ عَلَى ٱلنَّبِيِّۚ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ صَلُّواْ عَلَيۡهِ وَسَلِّمُواْ تَسۡلِيمًا ﴾[17]

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيْمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيْمَ، إِنَّكَ حَمِيْدٌ مَجِيْدٌ. اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيْمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيْمَ، إِنَّكَ حَمِيْدٌ مَجِيْدٌ. وَارْضَ اللّٰهُمَّ عَنِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِيْنَ الْمَهْدِيِّيْنَ. أَبِيْ بَكْرٍ، وَعُمَرَ، وَعُثْمَانَ، وَعَلِيٍّ، وَعَنْ سَائِرِ الصَّحَابَةِ وَالتَّابِعِيْنَ أَجْمَعِيْنَ. وَعَنَّا مَعَهُمْ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ. آمِيْن.

ހައްދަވައި ބޮޑުކުރެއްވި ރަސްކަލާކޮ! އަހަރެމެންގެ ވަންހަނާ ޢަމަލުތައް އަހަރެމެންގެ ފާޅުވެގެންވާ ޢަމަލުތަކަށްވުރެ ހެޔޮ ކުރައްވާނދޭވެ! އަހަރެމެންގެ ހިތްތައް ނިފާޤުކަމުންނާއި، އަހަރެމެންގެ ޢަމަލުތައް ދައްކުންތެރިކަމުންނާއި، އަހަރެމެންގެ ދުލުތައް ދޮގުބަސްތަކުންނާއި، އަހަރެމެންގެ ލޯތައް ޚިޔާނާތްތެރިކަމުން ޚާލިޞު ކުރައްވާނދޭވެ!

ހައްދަވައި ބޮޑުކުރެއްވި ރަސްކަލާކޮ! އިސްލާމް ދީނާއި، މުސްލިމުން ގަދަވެރި ކުރައްވާނދޭވެ! އަހަރެމެންނަށް، އިސްލާމް ދީނަށް ޚިދުމަތް، އަދި ދީނީ ކަންކަމުން ފަރުވާތެރިވާ ބަޔަކު ކަމުގައި ލައްވާނދޭވެ! އެންމެހައި ރޯގާތަކާއި ބަލިމަޑުކަމުން އަހަރެމެންގެ ރާއްޖެ

---

[17] - سورة الأحزاب: ٥٦

ރައްކާތެރިކުރައްވައި، ތިޔާގިކަންމަތީ މި ރާއްޖެ ދަމަހައްޓަވާނދޭވެ! ހައްދަވައި ބޮޑުކުރެއްވި ރަސްކަލާކޯ! އިސްލާމް ދީނާއި ދުނިޔޭގެ ކަންތައް އިޞްލާހުގެ މަގުން ހިންގުމަށް ތިޔަރަސްކަލާނގެ ޚިޔާރު ކުރައްވާފައިވާ ވެރިންނަށް، ހިތްވަރާއި، ނަޞްރާއި، ތައުފީޤު ދެއްވާނދޭވެ! އަޅަމެންގެ ތެރެއިން މަރުވެ ގޮސްފައިވާ މީހުންނަށް، ދިރިތިބީންގެ ފާފަ ފުއްސަވައި، ރަޙްމަތް ލައްވާނދޭވެ! ދުނިޔޭގައި ވެސް ހެޔޮކަން، އާޚިރަތުގައި ވެސް ހެޔޮކަން ދެއްވައި، ނަރަކައިގެ އަދާބުން އަޅަމެން މުއްތި ކުރައްވާނދޭވެ!

اَللّٰهُمَّ انْصُرِ الْإِسْلَامَ وَالْمُسْلِمِيْنَ وَأَذِلَّ الشِّرْكَ وَالْمُشْرِكِيْنَ، وَدَمِّرْ أَعْدَاءَكَ أَعْدَاءَ الدِّيْنِ. اَللّٰهُمَّ انْصُرْ إِخْوَانَنَا الْمُسْلِمِيْنَ الْمُسْتَضْعَفِيْنَ فِيْ غَزَّةَ. اَللّٰهُمَّ انْصُرْ إِخْوَانَنَا الْمُجَاهِدِيْنَ فِيْ فِلَسْطِيْنَ وَفِيْ كُلِّ مَكَانٍ. اَللّٰهُمَّ كُنْ لَهُمْ عَوْنًا وَنَصِيْرًا. اَللّٰهُمَّ وَحِّدْ صُفُوْفَهُمْ، وَسَدِّدْ رَمْيَهُمْ، وَانْصُرْهُمْ عَلَى عَدُوِّكَ وَعَدُوِّهِمْ. اَللّٰهُمَّ اجْبُرْ كَسْرَهُمْ، وَاشْفِ مَرْضَاهُمْ، وَتَقَبَّلْ شُهَدَاءَهُمْ. اَللّٰهُمَّ عَلَيْكَ بِالْيَهُوْدِ الْغَاصِبِيْنَ. اَللّٰهُمَّ لَا تَرْفَعْ لَهُمْ رَايَةً، وَلَا تُحَقِّقْ لَهُمْ غَايَةً، وَأَنْزِلْ عَلَيْهِمْ بَأْسَكَ الَّذِيْ لَا يُرَدُّ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِيْنَ. اَللّٰهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ، وَمُجْرِيَ السَّحَابِ، وَهَازِمَ الْأَحْزَابِ، اِهْزِمْهُمْ وَزَلْزِلْهُمْ، وَانْصُرْ إِخْوَانَنَا عَلَيْهِمْ. اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِيْنَ وَالْمُسْلِمَاتِ، اَلْأَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْأَمْوَاتِ، إِنَّكَ سَمِيْعٌ قَرِيْبٌ مُجِيْبُ الدَّعَوَاتِ يَا رَبَّ الْعَالَمِيْنَ! رَبَّنَا آتِنَا فِى الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ. ﴿وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَۖ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِۗ وَلَذِكْرُ ٱللَّهِ أَكْبَرُۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ﴾[18]

މިނިސްޓްރީ އޮފް އިސްލާމިކް އެފެއާޒް

---

[9] – سورة العنكبوت ٤٥